ԵՒՐՈՊԱ

Քաղաքական Լուրեր

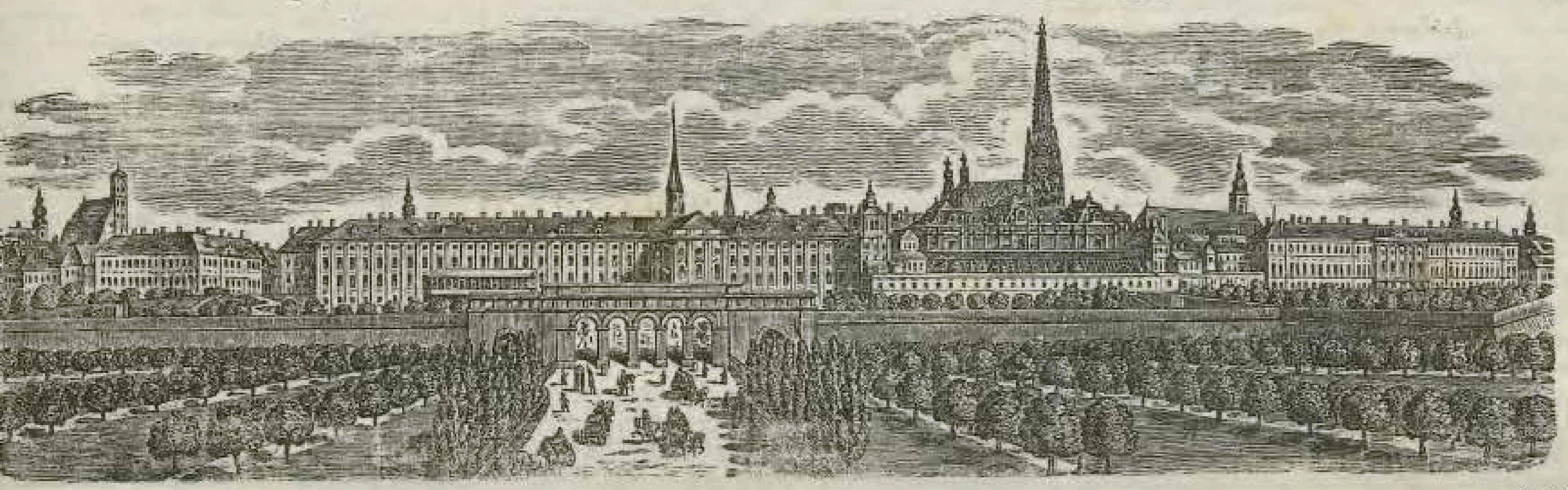

Թիւ 37 — 13 (1) ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ — 1852

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻԱ. Նոր փոխ։ Տաճկաստանի մէջ Աւստրիայի համար փոստ։
ԳԱՂՂԻԱ. Մօնթէյ Բօնէի մէկ խորհրդածութիւնը։ Կայսրութեան խնդրագիրը։ Պաշտօնական հրատարակութիւնք։ Աբտուլքատրի ազատութեան յառաջացումը։
ԱՆԳԼԻԱ. Թագաւորին ճամբորդութիւնը։ Կոստանդնուպոլսոյ դրամատնեաց տասն փոխը։ Չինաստանէն լուրեր։
ՍԱՐԴԻՆԻԱ. Հռոմի հետ եղած յարաբերութիւնը։
ՍՊԱՆԻԱ. Քորտէսներուն․ Ընտրութիւն եւ այլ մենաշնորհութիւնք վերցնելու փոյթ։ Պօրթուգալի նշանակութիւնները։
ՊՈՐՏՈՒԳԱԼ. Պաշտօնէից փոփոխում։ Խորհրդարանը կը բացուի։
ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ. Թանզիմաթը Եգիպտոս։
ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՔ. ՌՉԻԼԻՈՅ. Պարոն Վ... կառավարութեան հետ Հայոց հին պատմութեան վերաբերեալ արձանագրութիւնք (Վերջ)։
ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ. Իմաստական պատմութիւնք. Ա. (Վերջ)
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՄԱՍ. Արհեստագործութիւն. Ե.

ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԻԵՆՆԱ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 12

ԽԱՆՄՐՏՈՒԹ պաշտօնեան ամսոյս 9ին հրովարտակ մը հանեց, որով կը ծանուցանէ թէ տէրութիւնը նորէն $\frac{0}{0}5$ շահով 80 միլիոն արծաթ ֆիորին փոխ պիտ'որ առնէ։ Ասոր 15 միլիոնը դրամատեղանին պիտ'որ տրուի, ի հաշիւ 70 միլիոն պարտքին՝ զորս որ տէրութիւնն անկէ առած էր. 25 միլիոնը՝ տէրութեան ելքին տարեկան պակասորդները լրացնելու պիտ'որ գործածուի. 20 միլիոնը՝ երկաթուղիներուն շինութեան. իսկ մնացածը ալ տէրութեան գրոց տարբեր հարկատուութեան պիտի ծառայէ։ Ստորագրելու ժամանակն է ամսոյս 8էն մինչեւ 18։ Ամենէն քիչ ստորագրութեան գումարը՝ 1000 ֆիորին պիտ'որ ըլլայ։ Նոյնէ մէկը կէս միլիոն կամ աւելի գումարի ստորագրէ, տէրութիւնն իրեն մէկ անգամ՝ $\frac{0}{0}1$ զատ շահ պիտ'որ տայ։

— Վաճառականութեան պաշտօնեան կը ծանուցանէ՝ թէ բարձրագոյն Դրան յանձնարարական ժողովքով՝ Աւստրիոյ Տաճկաստան մտած ու եղած վաճառներուն համար բռած նոր մաքսի որոշումը ընդունուեցաւ, ստորագրուեցաւ եւ կայսեր հաճութեամբ գործադրուելու սկսաւ. բայց այնպիսի եղանակաւ՝ որ նոյն առջի սակներէն ալ առնելով՝ 1847ին Յունուարի 1էն սկսած մինչեւ 1855 Մարտի 1 փակուելիքն պիտ'որ ըլլայ։ Նոյն մաքսի գործադրութեան վրայ խումբերէն լեզուաւ գիրք տպուած է, ուսկէ-րէն անոնցմով ալ առջեւն ունենալով։

ԳԱՂՂԻԱ

ՓԱՐԻԶ, Սեպտեմբերի 1։ Մօնթէյ Բօնէ Գաղղիոյ քաղաքական վիճակին վրայ հատոր մը հրատարակեց, զոր որ պնդումով Մոնիթէօր քաղելով յառաջ կը բերէ՝ ասանց իր կողմանէ ուրիշ մեկնութիւն մը տալու։ Մենք ալ մէջի հարկաւոր տեղեկութեանց համար պատշաճ կը համարինք հոս դնելու։

Չ'երեւար որ Լուդ. Նաբոլէոն կայսր անուանուելու եւ հրատարակուելու այնչափ փափաքող ըլլայ, որչափ հիմա նորա գործողութիւնը միայն իրմէ կախում ունի։ Թէպէտ եւ իր կողմնակիցները դէմը կը գրգռեն եւ կը թելադրեն, թէպէտ եւ ժողովրդեան ձայնն իրեն նպաստաւոր է, թէպէտեւ Մայիսի 10ին եւ Օգոստոսի 15ին առջի երեկոները իրեն մը մարդարէութիւնները կը նոյնէին, ի վերայ այսր ամենայնի կայսրութիւնը դեռ չհրատարակուեցաւ։ Ասոր համար Լուդ. Նաբոլէոն կայսրութեան տեղական առնելու խորհրդին անհամբեր չերեւցնէր, եւ մինչեւ որ ժամանակը՝ զեղծարին է որոշէ թէ ատ դէպքը երբ պիտի պատահի։ Կողմնակցութիւնները յաղթուած են եւ Գաղղիոյ խաղաղութիւնը նորէն վերադարձ միայն եւ փախուր չունին։ Ընկերական կուսակցութիւնք, Օրլէանականք անզօրած՝ նորէն փոքր մը փորձելու չեն բաւեր. Օրլէանեան իշխանները ալ հանդարտ կը կենան, եւ այնէ ալ կ'ըսեն, որովհետեւ առաջ իրենց կողմնակցութեան տկարութիւնը կը ծածկեն, եւ պարապելու թէ որ քաղաքական՝ որոնք բաց մէջէ մտածելու կոյն մտաւոր էին եւ հիմա կառավարութեան ու պաշտօնեաներու նոր յառաջացման վրայ գոհ են, անոնցմով եւ խմբակներ ըլլան որ նոյն իշխանները չափաւորութեան մը հանճարը փորձ կը փորձէն, անոնց դէմ՝ կ'ելլեն։ Օրէնսդրականք ամենեւին յաջողութիւն չեն ընդունիր այնպիսի կառավարութեան՝ որն որ իրենց յարմար կ'երեւայ իշխանութեան սկզբունքն ու հիմնադիր հաստատելով՝ ապագային համար Ս. Լուդովիկոսին յաջորդներուն փառք երկիրս ծածկող մը բանայ։ Կողմնակցութիւնները միայն յարմար մ'ըսեն, եւ աչքը կայսրութիւնը 24 ժամու մէջ հրատարակուած է։ Ի բայց առէսալ, կողմնակցութեանց փորձերը երկու դէպքը կրնային կայսրութեան նորոգումը փութացունել, այս ինքն՝ հանրապետութեան գաղտնիքներէն անձին դէմ յարձակում մը եւ արտաքին տէրութեանց թշնամութիւնը։ Թէ որ Բրօննէրէն հրատարակուած անանկի դաշնադրութիւնը* ստոյգ ըլլար, անշուշտ մինչեւ հիմա պատերազմի բռնկած էր։ Թէպէտ եւ նոյն դաշնադրութիւնն իրական չըլլայ, ի վերայ այսր ամենայնի արտաքին տէրութիւնները կրնային փոխել հանրապետութեան դաշնակցին դէմ թշնամանական գիտաւորութիւն մ'ունենալ։ Բայց մենք տարակուսելով գիտենք որ տէրութիւններն իրենց խաղաղական գիտաւորութեանց ստոյգ ապահովութիւնը առած եւ յայտնած են որ կայսրութեան դէմ բան մը չունին, ի դիպուածի ալ որ ժառանգական ըլլայ, եթէ 1815ին դրուած պայմանաւորութեան համար ապահովութիւն ունենան։

Իսկ Լուդ. Նաբոլէոնին Վ[...]այի իշխանահաւաքին հետ ամուսնութեան նկատմամբ Մօնթէյ Բօնէ չիկարծեր որ ստոյգ առաջնորդութիւններ եղած ըլլան. մինչդեռ մերին միակ կողմնէ չերթալեր որ նոյն ամուսնութեան նկատմամբ եղած խօսակցութիւններ կարծուած են**։

Արտաքին տէրութիւններէն անոնք՝ կայսրութեան նորոգութենն անտարբերութեամբ, անոնք՝ հաճութեամբ, իսկ քաղենչ ուրիշները մեծ ուշադրութեամբ կը դիտեն ու կ'ըսպասեն. բայց ոչ որ Գաղղիոյ ներքին գործոց մէջ պիտի խառնուի, որչափ որ Գաղղիան իր սահմանակիցներուն իրաւանց չդպչի։ Պաշտօնէից դաշինքն ու նոյն իսկ հանրապետութեան...

* Տես Եւրոպա. Թիւ 33, Գաղղիոյ վերջին համառօտը։
** Հոս յայտնի կը հասկցուի որ Լուդ. Նաբոլէոնին պէտք անուանուեցաւ Վասայի իշխանուհւոյն հետ, որն որ Շուէտի հրամարող կայսեր Գուստաւ Թոռնուհին է. բայց դեռ այդ բան մը եղածներն մինչեւ հիմա մը յայտնուած չէ. ըստ մեր։

ըլլալ հաստատուն ու անձնական կ'երեւայ, եւ ոչ որ կը կարծէ որ Պր. Տյուէն տը Լուի իր անձին այնպիսի հրովարտակի մը տակ դնէ, որով ընդունի թէ Բուրբոնեան Գաղղիոյ հետ պիտի միանայ։ Ոչ երբեք. Գաղղիոյ տէրութիւնը՝ թէ արտաքոյն եւ թէ ներքոյն նկատմամբ՝ խաղաղութեան տէրութիւն է։ Նոյն միայն ընկերական յառաջադիմութեան վրայ զբաղած եւ Գաղղիոյ անհատութիւնն ու կայսրութեան նորոգութիւնը, թէ որ ըլլալու ըլլայ, Գաղղիացւոց ազգին համար միայն հաճութեան ու պարծանաց նիւթ պիտի ըլլայ եւ արտաքին տէրութիւնք ալ պիտ'որ փառաւորութիւնն անցուներու։

— Գաւառներու մէջ կայսրութեան նորէն հաստատուելուն համար խնդրագիրներ կը ստորագրուին, որոնց մէկը բաղձանքն այսպէս կը յայտնէ. «Մենք ստորագրեալքս Գաղղիոյ ազատ իշխանին շնորհակալ ըլլալու մեզի պարտք սեպելով, եւ մտադրելով հանելուած ըլլալով որ հասարակաց հանդստութիւնը՝ կառավարութեան յարատեւութեան ու հաստատութեան հետ կապուած է, եւ իշխանին խնամութեան վրայ վստահանալով, կը բաղձանք որ Լուդ. Նաբոլէոն Գաղղիացւոց կայսր հրատարակուի»։

— Լուդ. Նաբոլէոնին ճամբորդութեան նկատմամբ եղած յայտարարութիւնը ծանուցած էինք։ Հիմա Մոնիթէօր ծանուցում մը կու տայ, որուն մէջ կը դրուցէ թէ Դաշտերէց իշխանը յոյլով որ իր կենալու քաղաքներուն քաղաքապետները՝ ինչպէս բառ պատմանաց ընդունելու համար՝ երեւելի գումարով ստակ կը ժողվեն, թէպէտ ատ բանն իրեն անձին վրայ ժողովրդեան ունեցած միութեան մեծագին նշան կը համարի, եւ անոր համար շնորհակալ կ'ըլլայ. բայց որովհետեւ իր ճամբորդութեան մէ միայն վախճանն ան է որ աւելի մերձենայ ժողովրդեան, որուն մինչեւ հիմա չկրցաւ այցելութիւն ընել, եւ իրեն պիտոյքը ճանչնայ, անոր համար կը յայտնէ որ անէն փոխանակ հանդէսներուն իրեն ծախսատարաւ կ'ըլլան, եւ մանաւանդ հաճութեան առիթ կու տան իրեն՝ թէ որ նոյն ժողվուած դրամը մէկ մասն աղքատներուն պիտոյից եւ բարեգործութեան մը համար գործածեն։

— Փարիզ, Օգոստոսի 31։ Մոնիթէօր այսօր պաշտօնէից իշխանին մէկ վճիռը կը հրատարակէ, որով Պր. Արտոէնին՝ ազատելէն պաշտօնը չեղեալ հանելութիւն կը տրուի։ Նոյնպէս Եղիսաբէթ զորքերում դաշտերուն վրայ շինուելով՝ ազգային տեսարաններու, քաղաքային ու զինուորական հանդիսութեանց համար պիտի ծառայէ։

— Նոյն պաշտօնական լրագրին մէջ Հեաւեւայ խօսքը կը կարդանք. «Հոս օտար լրագիրք միօրինակ կը հրատարակեն որ Գաղղիոյ Հռամ ու Չիվիթավէքքիա կեցած զօրքը մեկնիլ եա պիտի կանչուի։ Այս լուրը, ինչպէս նաեւ ասոնց վրայ աւելցուած մեկնութիւններն ալ անհիմն են, եւ մենք կրնանք ապահովցնել որ նոյն լուրը բոլոր Հռոմի մէջ անհիմն քէշ հաւատք կ'ընծայուի»։

— Անգ-Ռուսը պատերազմի պաշտօնէին հրամանին համեմայն՝ իրեն պաշտօնարանին բաժնին մէջ քարերուս գործքի մը յանձնարարութիւն ունեցողները՝ ասկից ետքը միշտ մնայուն գաղնագրութեամբ իրենց գլխնին պարտաւոր պիտի կացուցանեն իրենց գործատանց մէջ կիրուիք ու ամէն օրերը կառավարութեան հանդիպելու ։

— Լեգէոնական արուեստից գործին մէջ գծագրութեան եւ նկարչութեան համար եղած պարգեւաբաշխութեան ատեն Պր. Ֆումիէն գեղեցիկ արուեստներուն վերաբերեալ ճառ մը խօսեցաւ, որով նոր ժամանակիս նոյն գեղեցիկ արուեստներուն յառաջադիմութիւնն ու պայծառութիւնն ալ խօսքերով յայտնեց ։ Մինչեւ հիմա չեղաւ ժամանակ մը որուն մէջ գեղեցիկ արուեստները հիմակուընէ աւելի ազնիւ եւ բարակ երեւցան ։ կը տեսնենք արդէն որ քաղքիս ամէն կողմը հսկայաձեւ շէնքեր եղան. կը տեսնենք Լուվրին լմննալը, որուն վրայ մեծ Թագաւորը (Լուդովիկոս ԺԴ.) կ'երազէր, եւ մեր երեւելի կայսրն ալ գրեթէ լմնցնելու վրայ էր. քաղքիս մէջէն կը տեսնենք մինչեւ մեծ ծովը համող Ռիվոլի բացուած փողոցը, Սեբաստապոլի փողոցը՝ որն որ արուարձաններուն մէկուն ընդարձակ տեղ ու կենդանութիւն կու տայ. տաճարներէն պալատը՝ որն որ Լուվրին պալատին պէս պայծառ պիտի շլայ եւ բոլոր գաղղիական ճարտարութեան գործերուն տեղը պիտ'որ ըլլայ. քրիստոնէական կրօնից նոր տրուած Ժընեւիեւի տաճարը, որն որ արուեստներն իր մեծ ու հոյակապ գմբէթին տակ կը հրաւիրէ ։ Ասէն տեղ փառաւորութիւնն ապահովութեան հետ միասին նորէն դարձած է ։

ԱՆԳՂԻԱ

Լոնտոն, Օգոստոս 30 ։ Լա մանշը Թագուհին գէպ ի Հիւսիսային կողմերը ճամբորդութիւն մը պիտ'որ ընէ ։ Իրեն հետ պիտ'որ երթայ մինչեւ Պալմօրալ Լորտ Մալմըզպուրի եւ հոն 15 օր պիտի մնայ ։ Անկէ ետքը անոր տեղ Լորտ Տէրպի Թագուհւոյն պիտ'որ ընկերանայ եւ մինչեւ Աշխարհներուն վերջը քովը պիտ'որ մնայ ։ Իսկ ներքին գործոց պաշտօնեայ Պր. Ուալբոլ անոր Լօնտոն դառնալուն քովը պիտ'որ գտնուի ։ Թագուհին խորհրդականցը բացակայէն 4 շաբաթ յառաջ մայրաքաղաքը պիտ'որ հասնի ։

— Օգոստոս 3էն ականատեսի մէջ Լոստանդնուպոլսի կրամանդանին՝ օսմանեան տէրութեան Եւրոպիական ... թեամբը խնդրած 2 միլիոն ոսկւոյն փոխ առնին վրայ խօսուեցաւ, որն որ Փարիզի մէջ պիտ'որ առնուի, եւ աս տալուն Հախտեմբերէն սկսեալ՝ %6 շահ պիտ'որ վճարուի ։ Իսկ գլուխը 6 ամիսը մէկ մը վիճակոչութեամբ պիտ'որ վճարուի ։ Փարիզի մէջ արդէն 30 միլիոն ֆրանք կամ 1,200,000 ոսկւոյն ստորագրուած էր. իսկ մնացած 800,000 ոսկւոյնը Լոնտոնցոց ակմբաններին մէջ ստորագրութեամբ ժողվուեցաւ, որուն ընծացքը խնդրած %1½ էն սկսեալ մինչեւ %5 եղաւ եւ վերջը %1½ վրայ հաստատուեցաւ ։

— Վաշինկթընէն անցած ամսոյն 20էն կը ծանուցանեն որ արտաքին գործոց ժողովքը գեւ ձեռնարկութեան խնդիրը կոչել պէտք չէ, ... կը սպասէ որ գաղթերէն աս բանիս ակիզը ըլլայ ։ Հեռաթ լրագիրը կը հաստատէ որ Անգղիա ձեռնարկութեան գաղնագրութեան ... պահել ... ։ Միացեալ տէրութեանց կառավարութիւնը նորա մնած փաստաթղթերուն մէջը պիտ'որ գտնէ ։ Նոյն լրագիրը կ'ըսէ թէ Անգղիա դաշնագրութեան ամենայն եղանակաւ հաստատուն պահել պիտ'որ աշխատի ։

— Անգղիոյ Վաշինկթըն եղող դեսպան Պր. Գրեմփթըն Միացեալ տէրութեանց կառավարութեան հետ իրարու գրաւոր ատցուածները պաշտպանելու գաշինք մը հաստատեց ։

ՍՊԱՆԻԱ

Պեռլին, Սեպտեմբերի 1 ։ Ռոէնմուլէի աւարկալին գաղջուն քով եղող գեսպանը Պր. Սամաթի, Օգոստոս 26ին Համպուրկ ... որ կայծուռն որ աստ պատճառաւ եղած ըլլայ Վանմ. Անգղիոյ կայդընտայն՝ աս. Համպուրկի աքըսելխոսպուրը ... դրական ամուսնութեան օրինաց նկատմամբ գրած խնդիրը ։ Լս Թըմէին մէջ Վանմ. կարգինալն արքեպիսկոպոսին Գրէնմոյկի մէջ կրօնի ու եկեղեցւոյ դէմ ծագած խռովութեանց ատեն ցուցած առաւելային նախանձն ու համբերութիւնն եւս. Շատ ատեն չէր որ, կ'ըսէ, ամուսնութեան օրինաց դէմ հրատարակութիւններուն մէջ ձեռք եւ օրինական եպիսկոպոսներուս հոգեւորական խնամքը տեսանք ։ Անկէ ետեւ կը յայտնէ Վանմ. կարգինալը թէ ինչպէս հաճեցաւ Ս. Քահանայապետը նոյն եպիսկոպոսաց միաբան ու միախորհուրդ բաներ ամենայնի եկեղեցւոյ գլխոյն մասոց համեմատ գործելուն ։

— Պէյրութէն լսուածին նայելով՝ արքայական [illegible] ... պաշտօնեան խորհրդականը կողմէն անմիջապէս [illegible] ... օր մը [illegible] ... ։

ՍՊԱՆԻԱ

Մատրիտ, Օգոստոս 23 ։ [illegible] ... 6000 [illegible] ... ։

— Մատրիտ, Օգոստոս 28 ։ [illegible] ... 1851ին 112,230,696 ... 74,108,237 ... 12 միլիոն ... ։

— Աերաևուսի կոմսը [illegible] ... ։

ՊՈՐՏՈՒԳԱԼ

Լիզպոն, Օգոստոս 19 ։ [illegible] ... ։

— [illegible] ... ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible], Օգոստոս 21 ։ [illegible] ... 21ին ... ։

ՄԻՍՍԻՈՆԱՐՆԵՐՆԵՐ

ԱՍԻԱ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պարսկց Վերջապեան Պարեն Ոսփապրն Հայաստան կող Հայոց ԸՆ պարտադրեան ... ։

(Շարունակութիւն, Տես թիւ 34։)

ԴԻՄԻՆՀ իր պետութեան աղմկալութեանց երկրորդ տարւոյն մէջ կը պատմէ թէ ինք բոլոր եղած աթեն Պարսկաստան, Շաւշ, Մարաստան, Աստրեաստան, Հայաստան, Պարթեւք, Սարգիսն կամ Բակտրիա, Աստուածական եւ Սիւնեաց իրմէ ապստամբեր են, եւ թէ ինք Պարսկաստանի ու Մարաց հետ պատերազմներէն ու յաղթելէն ետեւ Հայաստանի վրայ բանակ խրկեր է, զորն որ հետեւեալ հատուածներուն մէջ փոխադրել կու տայ այսպէս ։

Թիւ 7. Դարեհ Թագաւորը կը ծանուցանէ. Վերշեն Պարսկական անուամբ իմ հպ ծառաս Հայաստան խրկեցի. իրեն ըսի. Գնա, գունդ աս ապստամբ ժողովուրդը, որ ինծի չհնազանդիր ։ Ասոր վրայ Դադարսիս գնաց՝ Հայաստանը նուաճելու համար ։ Ապստամբները Դադարսիսի վրայ քալեցին ։ Ձուսի (արձանագրին մէջ Ա...) մը կայ Հայաստանի մէջ ..... անունով, անոնք (Հայերը) հոն պատերազմ տուին ։ Արամազդ ինծի օգնութիւն բերաւ (..... = Աստուած երեր.) Արամազդայ շնորհօքը (Վահնա Հ... = Վ... Արամազդայ) բանակս շատ մեծ յաղթութիւն ըրաւ անոնց բանակէն ։ Ճայիսթ թուականներա ամսոյն 6երորդ օրն էր ։

Թիւ 8. Դարեհ Թագաւորը կը ծանուցանէ. Ապստամբները երկրորդ անգամ արշաւեցին Դադարսիսին վրայ յարձակելու իրեն հետ պատերազմելու համար ։ Հայաստան թերդ մը կայ Տիգրա անունով, հոն յայն պատերազմը ։ Արամազդ ինծի օգնութիւն բերաւ. Արամազդայ շնորհօքը բանակս սաստիկ յաղթութիւն ապստամբներուն բանակէն ։ (Հայոց) պատերազմ տուած օրը Թուրաւախշարա ամսոյն 18երորդ (Աշխա.... = Արմն...ամսուան) օրն էր ։

Թիւ 9. Դարեհ Թագաւորը կը ծանուցանէ. Ապստամբները երրորդ անգամ արշաւեցին բրին՝ Դադարսիսին վրայ յարձակելու եւ իրեն հետ պատերազմ ընելու համար. թերդ մը կայ Հայաստանի մէջ ..... անունով. հոն ըրին պատերազմ ։ Արամազդ ինծի օգնութիւն բերաւ. բանակս Արամազդայ շնորհօքը շատ մեծ մեւցուց ապստամբ բանակէն ։ Իրենց պատերազմ բրած օրը Թայիգարսիս ամսոյն 9երորդ օրն էր ։ Վերշեն Դադարսիս ինծի սպասեց Հայաստանի մէջ այնչափ ատեն, մինչեւ որ ես Մարաստան հասայ ։

Թիւ 10. Դարեհ Թագաւորը կը ծանուցանէ. Իսկեն Վահոմիսա անունով իմ Պարսիկ ծառաս խրկեցի Հայաստան. իրեն ըսի. Գնա, զարկ աս ապստամբ բանակը, որ ինծի երբեք չհնազանդիր ։ Ասոր վրայ Վահոմիսա (Ոմիսէս) ճամբայ ելաւ. երբոր ան Հայաստանի հասաւ, ապստամբները Վահոմիսայի վրայ արշաւեցին՝ անոր պատերազմ տալու համար ։ Աւրրիաստանի մէջ .... անունով գիւղ (Գ...) մը կայ. հոն պատերազմեցան ։ Արամազդ ինծի օգնեց. Արամազդայ շնորհիւ բանակս շատ մեծ զարկաւ ապստամբներուն բանակէն. իրենց պատերազմ բրած օրը Անամակա ամսոյն տասն հինգն (Փի... = Հնգետասան) էր ։

Թիւ 11. Դարեհ Թագաւորը կը ծանուցանէ. Թշնամին երկրորդ անգամ արշաւեց բրին Վահոմիսայի դէմ պատերազմելու համար ։ Աւտիարա անունով գեղ մը կայ Հայաստանի մէջ. հոսիւ հոն յայն ։ Արամազդայ շնորհիւ իմ բանակս թշնամիներէն շատ մեծ ջարդեց. Թուրաւախշարա ամսոյն վերջերը պատերազմ բրին ։ Իսկեն Վահոմիսա ինծի սպասեց Հայաստանի մէջ այնչափ ատեն, որ ես Մարաստան հասնիմ՝ ։

Մինչեւ հոս կը հասնին Վերջապեան Դարեհի Հայոց նկատմամբ ունեցած արձանագիրները*, որոնցմէ ետքը գտնելով ու բէչ աղգաց պատերազմներուն կ'անցնին ։ Փոքրիկներ նախ եւ յառաջ աս պատմական ակնյասատորութիւններուն քաղաքական ու շարունակեալ խնդիր ։ Դարեհ գահ եղած ատեն՝ տեսնելով որ Հայերն իրեն չեն հնազանդիր, դանոնք ապստամբ կը համարի ու Դադարսիս կամ Դադարշիշ մէկն անուանով Հայու մը զօրավարութեամբ Հայաստանի վրայ բանակ կը խաղէ՝ զանոնք նուաճելու փորձանաւ ։ Հայք իրենց ինքնագլխութիւնը պաշտպանելու համար՝ զէնք կ'առնեն, եւ իրենք իրենցմէ մեծ կը սկսին աս բանակին վրայ յարձակիլ ու պատերազմիլ, ըստ ժամանակը՝ Պր. Օփփերթին ըրած հաշուին նայելով՝ Քրիստոսէ 519 տարի յառաջ Մայիսի մէկ կիները կամ զարնան կ'իյնայ ։ Հոս թէպէտ Դարեհին Բեհիսթոն արձանագրին այնպէս մը կը ցուցնէ որ պարսկական բանակը յաղթութիւն մը կատարած ըլլայ, բայց կ'ըսէ Պր. Օփփերթ եւ նոյն խօսքը ճանապարհայ յարդարական խնամոց մէջ գեղը կը հաստատէ, որ ասոնցմէ սրբելը բան չ'երեւար, հապա երկու կողմանէ հաւասար պախտով եղած պատերազմ մը, եւ մանաւանդ թէ Պարսից բանակին աւելի վնասաբեր քան թէ Հայոց. որովհետեւ Մայիս 12 օր ետքը նորէն իրենց կողմանէ Պարսից դէմ յարձակողական պատերազմի ելլելու կը համարձ...

* Աս արձանագրութեան բնագիրներ արձանագրութիւնը լուծողներէն թարգմանութեամբ ու քննութեամբ հրատարակուած է Պր. Օփփերթի ֆրանսերէնին փարիզի Ասիական ընկերութեան Լրագրին մէջ (Journal Asiatique) շարունակ ամսաթերթերէն 1851ի Փետրուարէն սկսեալ մինչեւ 1852ի Մարտէ ամսաթերթերը մէջ.

...կը, իրեն. թէ իրենց ձեռքը բաւական զօրութիւն ... [illegible] ... թէ Պարսից բանակը Հայերը սաստիկ զարկեր ... [illegible]

[illegible] ... Պարսից գէմ, եւ ... [illegible] ... Տերոյդ արձանագրին կը ... [illegible] ... Օփիէրթ նոյն տարւոյն ... [illegible] ... ձեռք կը գնէ:

Հօս կ'երեւայ թէ Հայք իրենց սահմանին մէջ ... [illegible] ... Տերոյդ արձանագրին ... [illegible] ... Քրիստոսէ 518 տարի յառաջ ... [illegible] ... Պարսից ... [illegible]

[illegible] ... Հայոց ... [illegible] ... արձանագրութեանց մէջ ... [illegible] ... Պարսկաստան ... [illegible] ... պատահէր են:

(Միւս թերթով կը շարունակուի:)

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

Գծագրութեան պատմութիւնը:

Ա. Հին ժամանակներու գծագրերը:

(Տե՛ս. Ցես Թիւ 20. 29. 30 եւ 33:)

20. Հին ժամանակներու քանի մը հին ազգերու ... [illegible] ... Պարսից թագաւորը Շաւուշ ...

21. [illegible] ... Քրիստոսէ յառաջ 570 տարի ... [illegible]

22. [illegible] ... Քրիստոսէ 325 տարի յառաջ ... [illegible]

23. [illegible] ... մագաղաթը (pergamena) ... [illegible]

24. [illegible] ... (papier) ... [illegible]

25. [illegible] ... (Քրիստոսէ 1184 տարի յառաջ) ... [illegible]

26. [illegible] ... 200 տարի յառաջ ... [illegible]

27. [illegible] ... Քրիստոսէ յառաջ 135 տարի ... [illegible]

28. [illegible] ... Քրիստոսէն 45 տարի յառաջ ... [illegible]

29. [illegible] ... բութիւնը շատ վերջը հասարակ եղաւ:

ԹԱՐՄԱՑԱԾ ՎԷՊ

Շարունակութիւն:

[illegible]

ՄԱՐԴԱՑԱՅ ... [illegible]

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ

ՎԻԷՆՆԱ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 11

Ամսթերտամ 100 ընթ. ալիկ թալեր՝	243	արծ. ֆիոր.		2	ամս.
Աւգսպուրգի 100 ընթ. ալիկ ֆիորին՝	116½	"	"	½	"
Լիվոռնօ 300 Տոսկան. լիրա՝	114½	"	"	2	"
Լոնտոն 1 փունտ սթերլին՝	11.33	"	"	2	"
Համբուրգի 100 պանգօյ թալեր՝	860½	"	"	2	"
Մարսիլիա 300 ֆրանք՝	137¾	"	"	2	"
Միլան 300 աւստրիական լիրա՝	117⅞	"	"	2	"
Փարիզ 300 ֆրանք՝	138	"	"	2	"
Ֆրանկֆ. առ Մայն 120 ֆիոր.	116	"	"	3	"
Պոլիս (Աթսպր. 6.) 389—391 փարայ՝	1	"	"	31	օր.